

Minun talvisotani

Kesä 1939 oli kaunis ja lämmin, niin oli syksykin, mutta kylmät tuulet alkoivat puhaltaa lokakuussa. Niin kuin puhalsi tummat pilvet koko Suomen yllä sekä Euroopan. Pakkasöitä oli ja lumi satoi maahan. Marraskuussa Vuoksi jäättyi jo rannoilta. Muistan kun tulin marraskuun lopussa kotia Suotniemestä, olin siellä piikomassa kolme kuukautta, kun laivalla tulin, jää oli niin kovaa rannalla, että jäältä tulin laivaan, mutta Läheniemen laituriin pääsi laiva, mistä tulin kotia.

Olin ehkä pari viikkoa kotona. Ilma oli harmaa niin kuin marraskuussa on, vaikka lunta oli maassa ja oli talvi.

Oli viimeinen päivä marraskuuta, taisi olla torstai- tai perjantai-iltapäivä, kun ihmettelimme, että mitä nuo lentokoneet lentää noin alhaalla ja kovaa jyrinää kuuluu. Sitten isä tuli kotia ja kertoi, että sota oli alkanut ja ryssä on hyökännyt. Radiosta kuultiin, että on pommittanut Helsinkiä, ja muitakin kaupunkeja sekä paikkakuntia. Kyllä se löi kaikki lamaan. Ihmiset huokaili että kuinka nyt käy.

Muistan sitten pyhänä, tuli tieto, että koululla laitetaan ruokaa. Evakoita tuli tien täydeltä rajapitäjistä. Hevoset reet täynnä vanhoja ja lapsia, naiset kuljettivat lehtiä. Se oli kauhea näky hämärtyvässä joulukuisessa illassa. Minä ja Siiri sekä naisia toisista taloista olimme koululla ja annoimme lämmintä keittoa. Taloissa ja koulun luokissa he olivat yötä.

Kyllä se oli kuin paha unta, mutta totta kaikki.

Itsenäisyyspäivä 1939

Kaukainen jyrinä kuului kaakosta päin, kaikki päivät jylisi, yöllä taisi vähän hiljetä. Lentokoneet lensivät yöllä jos oli kirkasta ja kuutamoa. Ikkunat oli peitetty pahvilla, eli "molotahvin verhoilla" niin kuin yleisesti sanottiin.

Radiota ei ollut kuin muutamassa talossa, meitä lähimmässä oli Räsäsessä. Siellä kävimme kuuntelemassa uutisia, jolloin oli koko tupa täynnä väkeä. Presidentti Kallio piti puheen itsenäisyyspäivänä kahdentoista aikaan, jota kävimme kuuntelemassa. Tietysti se oli vakava ja kehotti Suomen kansaa yhdessä kestäämään ja taistelemaan seudusta vihollista vastaan. Silloin rukoiltiin ja veisattiin virsiä, kun pelko ja hätä oli suurin.

Taisi ollakin itsenäisyyspäivän ilta kun tulin, tai tulimme navetasta askareilta, äiti, Siiri ja minä. Tuvassa oli mummo ja täti. Mari-täti veisasi kauniilla äänellä Jumala ompi linnamme -virren kokonaan.

Niihin aikoihin tuli tieto, että vanhat ja lapset evakuoidaan, kaikki Pohjanmaalle, Ilmajoelle. Silloin tuli meidänkin tuvassa kartalta tietoon Seinäjoki ja Ilmajoki, että ne ovat jossain Pohjanmaan lakeuksilla. Puhuttiin myös, että Unnunkoskelle tulee linnoitustyöt. Tulee vanhempia miehiä, nuoret olivat sodassa. Mummo, Helvi-äiti ja Mari-täti alkoivat ajatella, mitä ottaa mukaan. Täti laittoi päälensä kaikki lenkinsä, ja sanoi, että nyt on seitsemän hametta päällä. Kyllä se oli vaikea heidänkin lähteä kohti tunteamatonta tulevaisuutta, mutta ajattelimme silloin, että jos sota loppuu, he pääsevät takaisin kotiin. Kaikkien vanhojen ja äitien lastensa kanssa piti lähteä, isä vei äidin ja tädin hevosella Unnunkoskelle, josta hakemaan kai kuorma-auto.

Niin silloin oli joulukuun alusviikot, ei paljon joulusta puhuttu. Ihmiset tekivät askareitaan vakavina, kuuntelivat radiota ja lehdistä luettiin, kuinka ryssä pommitti kaupunkeja, sekä kuunneltiin kaukaista tykkien jyskettä ja pelko jäyti, että kuinka meidän käy.

Joulun aikaa 1939

Niin olihan se aikamoinen joulu. Ei silloin erikoisesti joulua valmistettu. Kyllähän silloin ruokaa oli, ja meillä oli kuusikin ja joulusaunassa käytiin tykkien jylinää kuunnellen. Linnoitustyöt olivat alkaneet, meiltäkin komennettiin isä sinne töihin. Mummo ja Mari-täti olivat Ilmajoella Peuralan koululla. Kylissä sai olla lehmät kotona, että sai linnoitustyömiehille maitoa ja voita. Pauli sai oleskeluluvan, kun piti ajaa heiniä ja halkoja kotiin. Äiti ja Siiri hoitivat karjaa, ja minä kävin koululla lottien apuna ruokaa laittamassa. Siellä koululla oli monta sataa miestä töissä, kyllä siellä kylälläkin oli vähän sotilaita Ilmasuojelutehtävissä. Lumipukuisia sotilaita hiihteli siellä metsissä ja Vuoksen jäällä. Desanttia ne katseli, että jos ryssä pudottaisi sotilaita lentokoneista. En tiedä pudottelivatko, mutta oli se turvallista kun näki sotilaiden hiihtelevän. Joulupäivänä eivät miehet olleet töissä, mutta tapanina taisivat olla. Kyllä niille piti pyhänäkin ruokaa laittaa, kun niitä oli majoitettu koululle, sillä kaikilla ei ollut kotia, mihin mennä. Joulun pyhät olivat kirkkaat ja pakkasta oli. Muista kun minä läksin koululta vesikelkalla hakemaan leipää kahden kilometrin päästä, jossa eräs emäntä leipoi. Minulla oli pyykkikori kelkassa täynnä leipiä, tulin nuorisoseuran kohdalla korkeaa mäkeä alaspäin. Kylä oli hiljainen, taloista oli väkeä lähtenyt. Naiset, lapset ja vanhat Pohjanmaalle, ja miehet siellä jossain. Sodan kumu kuului kaukaa ja yhtäkkiä tuli kova laivue lentokoneita ja menivät Suomeen päin kylvämään tuhoa ja kuolemaa. En minä kerinnyt menemään paljon minnekään, hetken seisoin ja lähdin vetämään kelkkaa koululle. Kyllähän minä pelkäsin niin monena iltana kun piti tulla koululta yksin pois. Taloista ei näkynyt valon tuikahdusta, mutta taivaalta sitäkin enemmän, sillä rintamalta päin valonheittäjät valaisivat ja taivaalta lensi kaikenlaista pumppuhäntää.

Arki-iltoina, jos pääsin niin aikaiseen tulin Sallisen Vapun kauppaan, niin tulimme sitten yhdessä. Ei ollut mitään hätää, sen viimeisen lyhyen matkan tulin sitten juoksujalkaa. Kyllähän minä koulutakin karkasin monta kertaa.

Uuni lämmitettiin aamulla pimeään aikaan, sitten hiilet vedettiin hellaan ja ruoka tehtiin, tai paistettiin uunissa ja miksei hellallakin kun siellä vielä oli tulisia hiiliä. Ei saanut savun nousta piipuista. Heinäkuormatkin piti hakea aamu- tai iltahämärässä saaresta. Talot piti näyttää asumattomilta. Ikävän näköisiltähän näyttivät kylät, joissa vuotta aikaisemmin oli iloista Karjalan elämää. Niin se muuttui elämä, olihan siellä sota.

13.3.1940 tuli rauha

Joulu oli jo mennyt, mennyt tammi- ja helmikuu. Sota jatkui, tykin jyske alkoi kuulua kovemmin ja kovemmin. Rintama läheni. Joku sotilas kävi lomalla ja kertoi ettei tätä voi kauaa jatkua, miehiä kaatui ja haavoittui paljon. Sankarihautajaisia oli Räisälässä, niin kuin muuallakin.

Maaliskuu alkoi, pakkaset jatkuivat ja lunta oli paljon. Kevättalven kauniit päivät olivat käsillä. Lentokoneet lensivät ja pudottivat pommeja sekä ampuivat konekiväärillä. Muistan erään aamun. Minä menin isän kanssa koululle. Olimme jo Unnunkoskella kun alkoi kova tärinä kuulumaan, tuli iso konelaiivue ihan meidän päälle. Siinä sattui olemaan juoksuautoja ihan tien vieressä, me juostiin sinne suuren ojan pohjalle, oli siellä muitakin ihmisiä. Niin tuli ojan penkalle kuulaa niin että

rapisi, mutta ei pudottanut pommia. Isä huusi siellä ojassa: Niin nääs saanata ampuu, jotta rapina käy!

Sitten tuli se 13. päivä. Me naiset tehtiin tavalliset aamuuskareet. Kannettiin vettä ja puita tupaan, äiti lämmitti uunia, isäkään ei ollut töissä ja minäkin olin kotona. Isä kävi jossain kylillä, niin kuin hänen tapana oli. Hän tuli aamupäivällä kotia ja sanoi, että tänä päivänä tulee rauha, että aamu-uutisissa oli sanottu ulkomaan radioitten tiedottaneen, että Suomen ja Venäjän välille tulee rauha.

Me kävimme ulkona kuuntelemassa, kova oli tykin jyske, sitten Siiri tuli pihalta ja sanoi: Nyt on hiljaisuus. Me kaikki menimme ulos, siellä oli haudan hiljaisuus. Se tuntui mukavalta. Äiti ja Siiri lähtivät Räsäseen kuuntelemaan radiosta, mitä siellä sanotaan, kai isä ja Paulikin menivät. Minä olin yksin kotona ja tuntui mukavalta kun ajatteli, että nyt se sota loppui.

Mutta kun meidän väki tuli kotia, niin näin kohta että mitäs nyt. He kertoivat rauhan ehdot ja Siiri otti taas kartan ja katsottiin että mistä raja kulkee. Kyllä se oli meille kaikille kova paikka. Vähän aikaa olimme äimänä, ei meinannut ajatus juosta päässä, takoi vain, että nyt meidän pitää lähteä ja jättää koti tänne ryssälle. Mutta se oli meillä lohtuna, että meitä oli paljon. Meitä oli koko Karjalan kansa. Tuntui niin kuin elämä olisi pysähtynyt siihen paikkaan, mutta elämä jatkui. Piti hoitaa lehmät ja ruveta ajattelemaan sitä lähtöä. Siihen itkun ja tuskan mukaan tuli viha, kyllä silloin ryssää kirottiin. Mutta se viha meitä jaksoi sen kestäämään ja pakko meidän oli pakkaamaan ja ajattelemaan, mitä ottaa mukaan. Ruoka ei maittanut ja uni ei tahtonut tulla.

Taisi olla tiistai päivä, se 13. päivä, mutta perjantaina me sitten läksimme. Oliko se keskiviikkoaamu, kun isä sanoi sängyssä: Valkenee se päivä täällä Neuvostoliitossakin.

Meillä oli silloin kuusi lehmää ja hevonen "Piiju". Kolme vanhaa lehmää jätimme navettaan, josta Junkkarin Jussi sitten kävi ne tappamassa, ja kolme nuorempaa otimme mukaan. En muista oliko meillä vasikoita tai lampaita, ne oli kai myyty talven mittaan.

Sitten perjantaina aamupäivällä läksimme. Räsäset lähtivät vähän aikaisemmin, me sitten niiden perään. Hevosen rekeen piti ottaa heinää, ja sitten kannettiin tavaroita, vaatteita, astioita ja ruokatarpeita, oli se sellainen mustalaiskuorma. Pauli otti sukset, isä ajoi hevosta, äiti talutti lehmää niimeltä Neito, minä Kyllikkiä ja Siiri Remua. Lehmät hyppi tien syrjään lumihankeen. Painettiin tuvan ovi vain kiinni ja läksimme, vaikka pahalta tuntui viimeinen silmäys riihen luota vielä pihalle ja tupaan päin. Lähdimme ajamaan metsätietä, puut olivat valkoisena lumessa, oli pieni pakkanen. Menimme Läheniemeen ja sieltä Vuoksen jäälle, kohti Kaukolaan, Tervolan kautta. Tervolassakin oli iso kylä, tuntui niin tyhjältä, olivat kaikki lähteneet. Illalla olimme Kaukolan kirkolla, siellä olivat ihmiset vielä kotona. Saimme kunnalliskodin navettaan lehmät yöksi, ja itse nukuimme sellaisessa pienessä rakennuksessa. Lehmiltä olivat jalat vesissä ja utareet jäätyneet, kun ne pyrki lumeen. Aamulla isä tappo ne kolme lehmää sinne koivun juurelle. Kyllä se oli sellaista hävitystä ja hätää. Sitten meitä helpotti kun me niistä lehmistä pääsimme, saimme olla hevosen kyytissä, mutta kyllä me naiset paljon kävelimme, ainakin minä ja äiti ja Pauli hiihti päivät pitkät. Me olimme silloin vaelluskansaa, tiet olivat täynnä samanlaista kulkijaa. Kun tuli ilta ruvettiin etsimään paikkaa, missä saisi olla yötä.

Taisimme sillä lailla tulla melkein viikon, kun me tulimme melkein Savonlinnaan asti. Muistan kun ajoimme Saimaan jäälle, toinen ranta oli kaukana. Siellä jäällä oli pitkä hevoskolona meitä karjalaisia, niin isä tuumaili toisille: Olemme nyt kuin Israelin kansa korpivaelluksella.

Sitten me tapasimme tutun perheen, niin me tulimme monta päivää yhdessä. Olimme sitten jo Savossa kun meiltä loppu leipä. Siellä oli paljon sotilaita majoitettu, ja minä ja Iissakan Laina menimme pyytämään sotilailta leipää. Ne antoivat meille ison laatikon näkkileipää. Kallislahden asemalta Siiri, Pauli, minä ja Iissakan Laina ja Teuvo pääsimme junaan.

Tulimme tänne lakeuksille, Ilmajoelle, Tuomikylään, jossa Enon Lyyti oli vinttikamarissa lasten kanssa asumassa. Siellä me olimme pienessä kamarissa, heitä oli kuusi henkeä ja meitä kolme, mutta kyllä sopu sijaa antoi. Olimme siellä viikon, ennen kuin äiti ja isä tulivat hevosen kanssa Ilmajoelle. Olimme yhden yön Peuralan koululla, siellä oli mummo ja täti, Helvin äiti.

Oli huhtikuun ensimmäinen päivä, kun tulimme Kauhajoelle Keski-Heikkilään. 50 vuotta olen täällä ollut, on se vaan aika kulunut.

Alli Uusitalo
Kauhajoki
o.s. Kaasalainen